

HALK EDEBİYATI

ÂŞIK EDEBİYATI VE TEKKE EDEBİYATI TEMSİLCİLERİ

ÂŞIK EDEBİYATI TEMSİLCİLERİ

- Türk edebiyatında halkın anlayabileceği sade bir dille ve genellikle saz eşliğinde şiir söyleme geleneği İslamiyet'ten önce Orta Asya'da başlamıştır.
- İslam Öncesi Dönem'de "kam, şaman, baksı, ozan, oyun" gibi adlarla anılan şairlerle başlayan bu gelenek, 13. yüzyıldan itibaren Anadolu sahasında "ozan, âşık, saz şairleri, halk şairleri" denen saz şairleriyle devam etmiştir.
- Bu dönemde çok sayıda âşık yetişmiştir.

Yüzyıllara Göre Halk Şairleri

16. Yüzyıl Halk Şairleri	Köroğlu, Öksüz Dede
17. Yüzyıl Halk Şairleri	Karacaoğlu, Âşık Ömer, Kâtibi, Kayıkcı Kul Mustafa, Ercişli Emrah
18. Yüzyıl Halk Şairleri	Gevheri
19. Yüzyıl Halk Şairleri	Dadaloğlu, Dertli, Erzurumlu Emrah, Seyrani, Bayburtlu Zihni, Ruhsati, Sümmani
20. Yüzyıl Halk Şairleri	Âşık Veysel, Davut Sularî, Şeref Taşlıova, Murat Çobanoğlu, Âşık Mahzunî Şerif, Âşık Daimî, Neşet Ertaş, Âşık Ali İzzet, Kağızmanlı Hıfzı, Âşık Reyhanî

KÖROĞLU

- 16. yüzyıl halk şairlerindendir.
- Yeniçeri Ocağı'nda görev yapmıştır.
- Şiirlerinde sadece hece ölçüsünü kullanmıştır.
- Divan şiirinden etkilenmemiş, dinî ve tasavvufi konulara pek ilgi duymamıştır.
- Aşk, doğa sevgisi, arkadaşlık ve özellikle yiğitlik gibi konuları coşkulu bir söyleyişle, yalın ve akıcı bir dille işlemiştir.
- Koçaklama türündeki şiirleriyle ünlüdür.



Ay yansın ağalar güneş tutulsun
Parladı parladı çalın kılınç
Oklar gıcırdasın ayyuka çıksın
Mevla'nın aşkına basın kılınç

.....

Koç Köroğlu girdi meydan almaya
Nara vurup düşmanına dalmaya
Yemin ettim yedi derya dolmaya
Doldurun denizi basın kılınç

(Köroğlu)

KARACAOĞLAN

- 17. yüzyılın önde gelen saz şairlerindendir.
- Toroslarda Türkmen aşiretleri arasında yaşamış meydan şairidir.
- Âşık edebiyatının en ünlü, en lirik şairi olan Karacaoğlu'nın şiirleri aşk ve doğa üzerinedir.
- Ayrılık, gurbet, sıra özlemi ve ölüm temalarını da sıklıkla işlemiştir.
- Yalın bir dille, gözleme dayalı somut ve gerçekçi benzetmeler yapmış; Anadolu kızlarının adlarına şiirlerinde yer vermiştir.
- Divan şiirinden etkilenmemiş, şiirlerini sade bir dille söylemiştir.
- Güney Anadolu ağzıyla koşma, semai, varsağı, türkü söylemiştir.
- Türk şiirine yepyeni bir söyleyiş getirmiş ve kendinden sonraki birçok ozanı etkilemiştir.
- Maddi zevklere düşkünlüğü ve beşerî aşkı işlemesi yönüyle Nedim ile benzerlik gösterir.
- Karacaoğlu ile İsmikân Sultan adlı hikâyenin kahramanıdır.
- Koşma, semai ve varsağının en önemli ismidir.



İncecikten bir kar yağar
Tozar Elif Elif deyi
Deli gönül abdal olmuş
Gezer Elif Elif deyi

Elif kaşlarını çatar
Gamzesi sineme batar
Ak elleri kalem tutar
Yazar Elif Elif deyi

Elif'in uğru nakışlı
Yavru balaban bakışlı
Yayla çiçeği kokuşlu
Kokar Elif Elif deyi

Evlerinin önü çardak
Elif'in elinde bardak
Sanki yeşil başlı ördek
Yüzer Elif Elif deyi

(Karacaoğlu)

ÂŞIK ÖMER

- 17. yüzyılın medrese eğitimi alan sanatçı, aruzla yazdığı şiirlerinde "Adli" mahlasını kullanmıştır.
- Âşık edebiyatının **en fazla şiir yazar** temsilcisidir; 1000'in üzerinde şiiri vardır.
- Şiirlerinde **hem hece hem de aruz ölçüsünü** kullanmıştır.
- Asıl şöhretini hece ölçüsüyle söylediği şiirlerle yakalamıştır.
- Şiirlerinin çoğunda vatan hasretiyle yanıp tutuştuğu görülür.
- Şiirlerinde Nihani, Adli, Ömer mahlaslarını kullanmıştır.
- Divan şairleri etkisinde naat, gazel vs. yazmıştır.
- Divan* ve *Şairname* adlı yapıtları vardır.
- Şairname* (*Âşıkname*)'de 105 şairin adı geçer.



KÂTİBİ

- 17. yüzyılda yaşamıştır.
- Yeniçeri Ocağı'na mensup şairlerdendir.
- Bağdat ve İran seferleriyle ilgili şiirler kaleme alan sanatçının, şiirlerinden, IV. Murat, Genç Osman, Deli İbrahim, II. Mustafa ve IV. Mehmet'in padişahlık dönemlerini gördüğü anlaşılmaktadır.
- Hece ile söylediği şiirleri, usta ve kültürlü bir âşık olduğunu ortaya koymaktadır.
- Aruz ölçüsüyle de şiirler yazmış ancak bu şiirlerinde pek başarılı olamamıştır.
- Şiirlerine nazireler söylenmiş ve cönklerde şiirlerine yer verilmiştir.



KAYIKÇI KUL MUSTAFA

- 16. yüzyılın sonu ile 17. yüzyılın ilk yarısında yaşamış meydan şairlerindendir.
- Yeniçeri şairleri arasında yer almıştır.
- Divan şiirinin etkisinden uzak kalmayı başarmıştır.
- Yalın bir dille ve akıcı bir üslupla coşkulu şiirler söylemiştir.
- Koçaklama-destan* tarzında şiirleriyle ünlüdür.
- Genç Osman* adlı destanıyla tanınmaktadır.



ERCİŞLİ EMRAH

- 17. yüzyılın ikinci yarısında, 18. yüzyılın başlarında yaşamıştır.
- Bütün şiirlerini hece ölçüsüyle** söylemiştir.
- Karacaoğlan tarzı söyleyişleriyle tanınmıştır.
- Aşk, tabiat, sevgili, gurbet gibi temaları işlemiştir.
- Ercişli Emrah ile Selvihan* hikâyesinin kahramanıdır.



Ercişli Emrah ile Erzurumlu Emrah'ı karıştırmamak gerekir.

- Ercişli Emrah şiirlerinde sade ve açık bir dil, Erzurumlu Emrah daha ağır bir dil kullanmıştır.
- Ercişli Emrah sadece heceyi, Erzurumlu Emrah hem heceyi hem de aruz ölçüsünü kullanmıştır.
- Ercişli Emrah divan şiirinden etkilenmemiştir. Erzurumlu Emrah ise Divan tertip edecek kadar divan şiirine hâkimdir.

DERTLİ

- 19. yüzyılda Bolu-Gerede civarında yaşamış bir şairdir.
- Hem **hece hem de aruz ölçüsüyle** şiirler yazmış kalem şairidir.
- Şiirlerinde önce Lütfi sonra Dertli mahlaslarını kullanmıştır.
- Muamma çözme konusunda ustadır, **vergici bir şairdir** ve **taşlamaları** ile ünlüdür.
- Divan ve tekke şiirinden etkilenmiştir.
- "Şeytan Bunun Neresinde"* adlı şiiriyle tanınan sanatçı, *"Fes"* şiiri nedeniyle II. Mahmut'tan himaye görmüştür, *Divan*'ı vardır.



GEVHERİ

- 17. yüzyılın sonları ile 18. yüzyılın başlarında yaşamış kalem şairidir.
- Medrese eğitimi almış, divan şiiri geleneğinden etkilenmiştir.
- Hem aruz hem de hece ölçüsünü** kullanmıştır.
- Aruzla yazdığı şiirlerde Fuzuli'den etkilenmiştir.
- Kendi mahlasıyla anılan musiki makamı vardır.



ERZURUMLU EMRAH

- “Emrah koşmasını” âşıklık geleneğine kazandırmış, dedim-dedi tarzı koşmalar yazmıştır.
- Medrese öğrenimi görmüş, divan şiirinden etkilenmiş kalem şairidir.
- Tasavvuf düşüncesini şiirlerinde sıklıkla işlemiştir.
- Hem hece hem de aruz ölçüsünü kullanmıştır.
- Aruzla yazdığı şiirlerinde ağır bir dil kullanmıştır.
- Kendine özgü koşmalarında usta bir söyleyişe ulaşmıştır.
- Halk şiiri türlerinin yanında divan, kalenderî, gazel yazmıştır.
- Asıl başarısını koşma ve semailerinde gösteren sanatçının “Gönül gurbet ile çıkma/Ya gelinir ya gelinmez” semaisi ünlüdür.
- *Divan*’ı vardır.



SEYRANİ

- 19. yüzyılın başında Kayseri’nin Everek (Develi) ilçesinde dünyaya gelmiştir.
- Medrese öğrenimi görmüş, tasavvuf konularına meyletmiştir.
- Şiirlerinde hem hece hem de aruz ölçüsünü kullanmıştır.
- Şiirlerinde cinas önemli bir yer tutar.
- Döneminin olumsuzluklarını eleştirmiş, taşlamalarıyla tanınan hiciv ustası halk şairidir.
- İstanbul kahvelerinde muamma çözmüştür.



BAYBURTLU ZİHNİ

- 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın ilk yarısında yaşamış kalem şairidir.
- Hem hece hem de aruz ölçüsünü kullanmıştır.
- Divan geleneğine uygun şiirler yazmıştır.
- Aruzla yazdığı şiirlerinde ağır ve süslü bir dil kullanmış, bazı şiirleri bestelenmiştir.
- Daha çok, hece ölçüsüyle yazdığı koşma ve destanlarıyla tanınmıştır.
- *Divan*’ını 1839 yılında saraya takdim etmiştir.
- Usta bir yergici olan şair, taşlamalarıyla ünlüdür.
- Mustafa Reşit Paşa tarafından Divan-ı Hümayun’a alınmıştır.
- *Divan*, *Sergüzeştname*, *Kitab-ı Hikâye-i Garibe* adlı yapıtları vardır.



DADALOĞLU

- 18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır.
- “Kalktı göç eyledi Avşar illeri” dizesiyle başlayan şiiri ünlüdür.
- Güney Anadolu’da yaşayan Avşar Türkmenlerinden, meydan şairidir.
- Şiirleriyle Türkmen aşiretlerinin sözcüsü olmuştur.
- Sade bir dille, heceyle koşma, destan, türkü, varsağı söylemiştir.
- Sadece hece ölçüsünü kullanmış, koçaklamalarıyla tanınmıştır.
- Divan şiirinden ve tasavvuftan etkilenmemiştir.



RUHSATİ

- Saz çalmadan şiir söyleme geleneğini başlatmıştır.
- Hem hece hem de aruz ölçüsünü kullanmıştır.
- Tasavvufla ilgili ahlaki ve öğretici şiirler yazmıştır.
- Şiirlerinde mahallî söyleyişler göze çarpar.
- Şiirlerinde daha çok yarım kafiye kullanmıştır.
- *Uğru ile Kadı* adlı hikâyesi vardır.



Bir vakte erdi ki bizim günümüz Çark bozulmuş dünya ıslah olmuyor
Yiğit belli değil, mert belli değil Ehl-i fukaranın yüzü gülmüyor
Herkes yarasına derman arıyor Âşık Ruhsatî dediğin bilmiyor
Deva belli değil, dert belli değil Yazı belli değil, hat belli değil

(Ruhsatî)

SÜMMANİ

- 1861 yılında Erzurum’un Narman ilçesinde doğmuştur.
- Hem hece hem aruzla dinî ve tasavvufî şiirler söylemiş badeli bir âşıktır.
- Hem âşık tarzı hem divan tarzı şiirleri vardır.
- Bedağşan Emiri’nin kızı olan ve rüyasında gördüğü Gülperi’ye âşık olmuş, *Sümmani ile Gülperi* adlı halk hikâyesi oluşmuştur.



TEKKE-TASAVVUF EDEBİYATI TEMSİLCİLERİ

Tekke-tasavvuf geleneği 12. yüzyılda Orta Asya'da **Ahmet Yesevi** ile başlamış, Anadolu'da 13. yüzyılda **Yunus Emre** ile devam etmiştir. 19. yüzyıla kadar çeşitli tarikatların ve özellikle de **Alevi-Bektaşî, Mevlevî-Hamzavî** şairlerin katkısıyla yaygın bir gelenek olarak sürmüştür.

Tekke-Tasavvuf Edebiyatı Temsilcileri

13. Yüzyıl Tekke Şairleri	Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli
14. Yüzyıl Tekke Şairleri	Kaygusuz Abdal
15. Yüzyıl Tekke Şairleri	Hacı Bayram Veli, Eşrefoğlu Rumi
16. Yüzyıl Tekke Şairleri	Pir Sultan Abdal
17. Yüzyıl Tekke Şairleri	Niyazi Misri
18. Yüzyıl Tekke Şairleri	Erzurumlu İbrahim Hakkı

YUNUS EMRE

- 13. yüzyılın sonu ile 14. yüzyılın başında yaşamıştır.
- Tasavvuf anlayışını çok iyi yorumlayan sanatçının şiirlerinin asıl temasını **ilahi aşk ve insan sevgisi** oluşturur.
- Türk edebiyatının ve ilahi nazım şeklinin en büyük şairlerinden biridir.
- En güzel şiirlerini hece ölçüsüyle, dörtlükler hâlinde söylemiş olduğu ilâhileri oluşturur.
- Yunus Emre, Türkçenin varlığını koruması, yaşaması, bir edebiyat ve kültür dili olup gelişmesi yolunda çaba sarf etmiştir.
- Sehlimümteni** özelliği taşıyan şiirleri çok sevilmiştir.
- Hem hece ölçüsüyle hem de aruz ölçüsüyle** şiirler yazmıştır.
- Sade bir dille yazdığı şiirlerinde coşku ve içtenlik öne çıkar.
- 1991 yılı UNESCO tarafından "Yunus Emre Sevgi Yılı" ilan edilmiştir.
- En önemli eseri **Divan**'ında aruz ölçüsüyle ve gazel şeklinde yazılmış şiirler de vardır.
- Risaletü'n-Nushiyye** kısa mensur bölüm dışında mesnevi biçimiy-le ve aruz ölçüsüyle yazılmış didaktik bir eserdir.



HACI BEKTAŞ VELİ

- 13. yüzyılda Anadolu'da yaşamış, nefesleriyle ünlü bir mutasavvıftır.
- Bektaşîlik tarikatının kurucusudur.**
- Tasavvufu anlattığı yapıtlarını insan sevgisi, hoşgörü ve paylaşım ilkeleri üzerine kurmuştur.



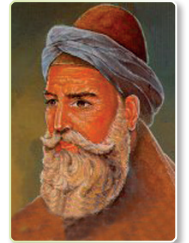
Eserleri

Makâlât, Velayetnâme, Şathiyye

Makâlât'ta tasavvufteki dört kapı, kırk makam anlayışını anlatır.

KAYGUSUZ ABDAL

- 14. yüzyılın sonu ile 15. yüzyılın başında yaşamış, **şathiyeleriyle ünlü** bir sanatçıdır.
- Asıl adı Alaaddin Gaybi olup Alanya Beyi'nin oğludur.
- Hem hece hem de aruz** ölçüsüyle yapıt vermiştir.
- Yunus Emre'den etkilenmiştir.
- Nükteli ve iğneli** bir üslubu vardır.
- Didaktik türdeki eserlerinde açık ve yalın bir dil kullanmıştır.
- Nefes ve şathiyeleri ile ünlüdür.**
- Hem şiir hem düzyazı türünde eserler vermiştir.
- Alevi-Bektaşî edebiyatın kurucusu** sayılmıştır.

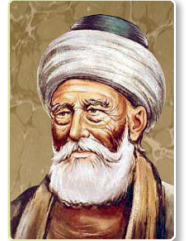


Eserleri

Divan, Gülistan, Gevhername, Dolapname (mesnevi), Minbername, Budalaname, Kitab-ı Miglate, Vücutname (mensur), Sarayname, Dil-güşa (manzum-mensur)

HACI BAYRAM VELİ

- Asıl adı Numan'dır.
- 15. yüzyılda Sultan II. Murat Dönemi'nde yaşamıştır, Akşemsettin'in hocasıdır.
- İyi bir medrese eğitimi almış, **Bayramîlik tarikatını kurmuştur.**
- Yunus Emre'nin etkisinde kalmıştır.
- Şiirlerinde yalın ve ahenkli bir dil kullanmıştır.
- "Bayramî"** mahlasını kullanmış, tasavvufi konuları anlatmıştır.
- Nutuklarıyla ünlüdür.



EŞREFOĞLU RUMİ

- 15. yüzyılda yaşayan şair, Mısır'dan gelip İznik'e yerleşmiştir.
- Hacı Bayram Veli'nin öğrencisi, **Eşrefiye tarikatının kurucusudur.**
- **Hece ve aruz vezni**ni başarıyla kullanmıştır.
- Şiirlerinde daha çok, Yunus Emre'nin etkisi vardır.
- Genelde yalın ve lirik bir dil kullanmıştır.
- Şiirlerinde ilahi aşka ve tasavvufa yer vermiştir.



Eserleri

Divan, Müzekki'n-Nüfus, Tarikatnâme, Fütüvvetnâme, İbrenâme, Mazeretnâme, Hayretnâme, Münacatnâme, Tacnâme, Elestnâme, Nasihatname

PİR SULTAN ABDAL

- 16. yüzyılda yaşamış, Alevi-Bektaşî geleneğine göre yetişmiş bir şairdir.
- **Şiirlerinde sadece hece ölçüsünü** kullanmıştır.
- Divan şiirinden etkilenmemiştir.
- Şiirlerini saz eşliğinde, sade ve yalın bir dille söylemiştir.
- **Nefes ve deme** ustasıdır.
- Anadolu Aleviliğinin yedi büyük şairi arasında yer alır.
- **"Sarı Tamburam" şiiri Yunus Emre'nin "Dertli Dolap" şiirini hatırlar.**



NİYAZİ-İ MISRİ

- Hem hece hem de aruz ölçüsüyle didaktik şiirler söylemiştir.
- **"Derman arardım derdime, derdim bana derman imiş"** dizesiyle başlayan şiir ona aittir.
- **Eleştirici ve öğretici** nitelikli şiirler yazmıştır.
- Vahdetivücudu savunmuş, eleştirileri nedeniyle sürgün edilmiştir.
- Türkçe ve Arapça, şiir ve düzyazı şeklinde eserleri vardır.

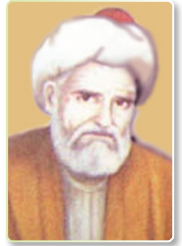


Eserleri

Divan-ı İlahiyat, Risale'üt-Tevhit, Risale-i Devriye, Tahirname

ERZURUMLU İBRAHİM HAKKI

- 1703'de Erzurum'da doğmuş, 1772'de Siirt Tillo'da vefat etmiştir.
- Hem iyi bir şair hem de çok yönlü bir ilim adamıdır.
- Niyazi Mısri'den etkilenmiş, tasavvufa ilgilenmiştir.
- Tasavvufun yanında pozitif bilimlerle yakından ilgilenmiştir.
- **"Mevla görelim neyler/Neylerse güzel eyler"** nakaratının bulunduğu şiiri çok meşhurdur.
- **Marifetnâme'sine Niyaz-i Mısri'nin Risale-i Devriyesi'ni aynen alarak usta-çırak işbirliğini sürdürmüştür.**



NOT

SADECE HECE İLE ŞİİR SÖYLEYEN HALK ŞAİRLERİ

Pir Sultan Abdal, Köroğlu, Karacaoğlu, Dadaloğlu, Ercişli Emrah, Âşık Veysel, Âşık Mahzuni Şerif, Şeref Taşlıova, Murat Çobanoğlu, Âşık Şenlik...

ÖRNEK

(I) Yunus Emre, hiçbir insanı, hiçbir dini ve mezhebi hor görmemiş; duygularını engin ve evrensel bir sevgi ile dile getirmiştir. (II) İnsanın, kendisi için ne düşünüyorsa başkaları için de aynı şeyi düşünmesi gerektiğini savunmuştur. (III) Buna karşın yaşadığı dönemi dar bir dünya görüşüyle ele alarak yansıtmıştır. (IV) Bu arada erdemli olmayı, gururdan ve kibirden uzak durmayı, dünya malına aşırı şekilde önem vermemeyi öğütlemiştir. (V) Ona göre iyilik etmek, bir gönle girmek, kimseyi kırmamak, dinlemeyi bilmek, yerinde konuşmak erdemlerin başında gelmektedir.

Yunus Emre'nin şiirlerinin içeriğiyle ilgili olarak yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde verilen bilgi yanlıştır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

ÖSYM Sorusu

ÖRNEK

Aşağıdaki açıklamalardan hangisi ayraç içinde belirtilen kişiyle ilgili değildir?

- A) *Risaletü'n-Nushiye* adlı mesneviyi aruz ölçüsüyle yazmıştır. (Yunus Emre)
- B) *Makalât* adlı yapıtında tasavvuf konularını bölümler hâlinde ele almıştır. (Hacı Bektaş Veli)
- C) Yapıtlarında aşk ve kahramanlık temalarının yanında tasavvufa da yer vermiştir. (Kadı Burhaneddin)
- D) Sade bir dille, ölçülü ve uyaklı, halk şiiri geleneğine uygun nefesler yazmıştır. (Pir Sultan Abdal)
- E) Türkçenin başarılı örneklerinden olan *Mantıku't-Tayr* ile *Feleknâme* onun tarafından oluşturulmuştur. (Ali Şir Nevayî)

ÖSYM Sorusu